

naar en Part eller i alt Fald et Vidne forlangte det, fratage den anden Part Retten til at afhøre sine Vidner og selv gøre det, uden at den første havde forset sig. Det ændrede vi saaledes, at det altid blev Parten, indtil han forsaa sig, som afhørte Vidnerne. Det er man, saa vidt jeg har kunnet se, gaaet bort fra igen. Der er her en Uklarhed i Lovforslaget, som jeg ikke skal komme nærmere ind paa, men som maaske bevirker, at denne Forandring ikke er saa omfattende, som jeg i Øjeblikket er tilbøjelig til at tro.

Det vigtigste Punkt i den borgerlige Retspleje, hvor Lovforslaget er blevet forandret, maa dog vel nok siges at være Spørgsmaalet om *Edsfæstelsen*. De Herrer, der vare med forrige Gang, vide, hvilken overordentlig rolle dette Spørgsmaal spillede under Forhandlingerne i Salen og ikke mindst under Forhandlingerne i Udvalget, indtil det lykkedes os at blive enige indbyrdes og med den højtærede Justitsminister, paa det Grundlag nemlig, at ganske vist skulde som Regel ethvert Vidne være pligtigt til med Ed at bekræfte Rigtigheden af sit Udsagn, naar han hørte til et Trossamfund, for hvilket der gjaldt en Edsformular — stod han udenfor ethvert Trossamfund eller hørte til et Trossamfund, der ikke havde nogen Edsformular, kunde han afgive en Erklæring paa Ære og Samvittighed, men i alle andre Tilfælde skulde han; det var den Hovedregel, man indførte — men erklærede han, at det til Trods for, at han hørte til et saadant Trossamfund, stred mod hans religiøse Overbevisning at aflægge Ed, saa kunde han slippe med en Erklæring paa Ære og Samvittighed, forudsat at han havde indgivet sin Begæring om at blive fri, før Sagen blev rejst, eller i alt Fald et Aar før der blev Spørgsmaal om hans Vidneforklaring, for at han ikke skulde bruge denne Udvej af andre Grunde, nemlig af de Grunde, den højtærede Justitsminister var saa ængstelig for: at han havde afgivet „en lodden Forklaring“. Det var med megen Møje, vi fandt dette Grundlag for en Overenskomst, og jeg beklager i høj Grad, at man har slaadet det ganske i Stykker i det andet Ting. Det er ikke nogen Tilbagevenden. Ja, hvis man endda var vendt tilbage til Kommissionens For-

slag! Det havde været endnu bedre, i alt Fald fra mit Standpunkt, som er, at der skal være personlig Frihed paa det Omraade. Kommissionens Regel var jo den, at enhver, der paa Stedet, naar der afkrævedes ham Ed, uden forudgaaende Erklæring sagde, at det stred mod hans religiøse Overbevisning, skulde være fri for at aflægge Eden, uden Hensyn til, hvilket Trossamfund han tilhørte. Det var Kommissionens Forslag enslydende med den norske Ordning, som har virket tilfredsstillende der, hvilket jeg har indhentet Erklæring om fra Formanden i Norges Højesteret, tidligere Justitsminister. Den har virket der uden nogen som helst Ulempe. Det er altsaa saa langt fra, at man er „vendt tilbage“, at man oven i Købet er gaaet længere bort fra Kommissionens Forslag, end vi gjorde i Fjor, og er gaaet over til den Regel, som er den nugældende, at enhver, der hører til et Trossamfund, inden for hvilket der haves en Edsformular, skal aflægge den, enten han piber eller synger. Det er en Mangel paa Hensyntagen til kirkelig Frihed, til Frihed for den enkelte inden for sit Trossamfund, som jeg meget beklager. Jeg føler mig ikke tilfredsstillet ved den Frihed, som vi ganske vist have her i Landet — men som vi ikke behøve at takke nogen for, thi den have vi ifølge Grundloven — Friheden til at blive i et Trossamfund eller gaa ud af det. Det, vi slaas om, er jo Retten til *inden for* et Trossamfund at bevæge sig inden for de friest mulige Rammer. Det er det, der er miskendt af Landstinget, og det gør mig som sagt ondt.

Der er et andet stort Spørgsmaal inden for den borgerlige Retspleje, det er om *Bevillingerne*. Allerede inden for den nugældende Retspleje bruges der jo i stort Omfang Bevillinger, og det vil der ogsaa blive Brug for i den ny Retspleje. Det er ikke derom, Striden staar, men den staar om, hvem der skal kunne give dem. Der er Reglen nu den, at de kun gives af Administrationen, nemlig Justitsministeren, men efter Kommissionens Forslag blev denne Bevillingsmyndighed fremtidig fratagen Regeringen og henlagt til Domstolene. Vi satte ind, at de skulde kunne gives ganske vist af Domstolene,